

VERÐUR 1901-SATT-MALIN UPPSAGDUR?

Hósdagin gjørdist drúgvur og við hvørt heldur harðligur orðadráttur á tingi um sjómárgið. Hetta nógva umrødda mál er nú aftur komið á ting, og hesi ferð miðar uppskotið ímóti beinleiðis uppsøgn av 1901-sáttmálanum.

Fyrsti røðari á hesum fundi var Erlendur Patursson, ið segði, at tá ið sjómárgið kom á ting, tá hevði landsstýrið biðið fiskivinnufelagnum um at seta fram sína hugsan, 92 pst. av Føroya fiskimonnum vóru ímóti uppskotinum og á landsfundi fiskimanna varð einmælt samtykt at mótmæla avgerðum landsstýrisins. Røðarin vísti síðan á, hvat norskur lógarfrøðingur á hesum øki hevði at siga um setan av sjómarki.

Eftir hesum er tað greitt, at Føroyingar sjálvir hava rætt at seta sær eigið sjómark, og til tess eiga vit eisini bæði geografiskan, søguligan og økonomiskan rætt. Um vit skulu liva innanfyri tað núverandi tronga mark, verður ikki livandi her á landi. At soleiðis er sýgja vit best av tí, at stóru partur av okkara fólki leitar burtur til fjarskotnar leiðir. Erl. Patursson dró fram tað, ið farið var fram í hesum máli, um tær loyndarmálik samráðingarnar í London, um landsstýrisins ovurbræði at fáa uppskotið samtykt undan valinum hóast ikki svar var komið frá øllum fiskivinnufeløgnum og hóast tað, at tey afturkomnu svorini einmælt gingu ímóti Bretauppskotinum, Fyri 57 árum síðan bað Føroya løgting um at fáa sjómarkið flutt 40 fj. út, men í dag biður Føroya løgting um at koma aftur í sama hátt, sum vit fingi í 1901. Mælti til, at løgtingið nú tók seg saman og segði sáttmálan upp, so vit sjálvir kundu seta okkum eitt mark, ið tryggjaði landsins fólki livilig kor.

S. P. Zachariasen (sj.): segði seg onganstíð hava skilt landsstýrisflokkanar, tá ið teir gingu við til at seta nýtt mark. Minti á, at aftaná valið vóru teir flokkar, ið tikið høvdu við Bretaboðum komnir í minniluta. (Hann gloymdi at siga frá, at hansara flokkur nú hevur sett nýggjar stuðlar undir sambands-samgonguna). Úrslitið av fiskiveiðuni við Føroyar hevði verið, at fiskurin var minni áð undan árið. Um 10 ár kundu menn draga teir stóru bátarnar niðan í bøn.

J. Fr. Øregaard (jv.) hevði væntað, at áður enn orðadrátturin fór at fara fram, vildi landsstýrið greiða tinginum frá, hvat farið var fram síðan samtyktin um nýtt sjómark var gjørd. Málið hevði fingið eina margháttliga viðgerð. Var aktið viðgjørt undir heilum. Hvi, ja, tað var nakað, ið tingmenn ikki kundu fáa at vita. Málið var av fyrstu tíð reist av feløgnum, viðgjørt á opnum tingfundi og síðan vóru menn sendir til samráðing, to uttan at felogini vóru atspurd um nakað. Vit vita ikki um hesir høvdu nakrar leiðbeiningar við sær, enn minni um teir høvdu nakað uppskot við sær. Men afturkomin tók lögtingið við uppskotið Breta. Nú er at spyrja: Er henda lögtingssamtyktin sett í gildi? Er ein broyting møguleg? Vóni at líkindi eru fyri at broyta hesa ræðuliga gerð. Tað, ið umræður er, at minka um armóðina. Hetta verður einans gjørt við at seta okkum so rúmlig mark um landið, at vit vera at liva av tí, ið okkara heimliga havøki gevur. Hóast oking fiskiveiðulotans er fiskanøgðin ikki vórðin stórri, tí fiskurin minskar á teimum leiðum, ið vit royna. Eisini fiskaprisirnir ganga niður. Hvat verður úrslitið? Hvussu skulu fiski-

manneheimini liva. Í 1947 veiddu bretskir trolarar 247 kg upp á hvønn troltíma undir Føroyum. Í 1951 veiddu teir 125 kg. upp á hvønn troltíma. So skjótt minskar fiskanøgðin undir Føroyum.

Einaferð verður komið so langt, at teir bretsku trolararnir ikki koma higgar, men tá er heldur einki eftir hjá okkum — og ov seint at hugsa um nakra friðing. Javnaðarmenn hava havt sítt egna uppskot í hesum máli, (Um tað hevði vunnid frama nú, veit eg ikki. Heldur ikki veit eg, um hetta uppskot verður sett fram aftur, men er eingin onnur leið at ganga, so er at siga upp sáttmálan. Her leikar lívið á og lívsrættindi okkara mugu vit verja. Guðs barnið batnar. Vóni landsstýrið tekur aðra stöðu í hesum máli. Tora teir ikki tað, mugu teir leggja frá sær. Fólk ið er ímóti teimum í hesum máli, Við atkvøðing hava 92 pst. av fiskimonnum gingið ímóti teimum. Á landsfundi fiskimanna gingu 100 pst. av fundarmonnum ímóti avgerð landsstýrisins. Støðan er greið, ganga teir nú ímóti fólksins vilja, so mugu teir leggja frá sær.

Rikard Jacobsen (jv.) segði hetta vera eitt mál, ið lá sær serliga nær at hjarta. Sum sjómáður og skipari visti hann, hvussu ovurstórir trupulleikarnir vóru við at leita burtur til fjarskotnar leiðir. Veruliga var kostnaðurin so stórur, at hetta illa loyst seg. Vit eiga ríkidømi undir landinum. Hvussu stórt hetta er, sýgja vit eina best, hvørja ferð tað hevur verið kriggið, kolaverkfall o. t. Tað er nógur fiskur undir landinum, men so miklan skaða gera trolararnir, at teir oyða hesa fiskanøgðina upp á tær nætur, Á henda hátt verður alt oyt eftir fáum árum. Hetta kunnu vit ikki forsvara. Sáttmálin hevur verið og er til miklan skaða. Tessvegna má hann sigast upp og vit verða sjálvir at seta okkum eitt mark, ið hóskar okkum og sum ger tað liviligt her í landinum. Tey smærri og eldri forni eru hóskandi til fiskiskap undir Føroyum, ikki á fjarskotnum leiðum. Tá ið fiskivinnan ikki ber seg, hóast imlogan er 70 milj. kr. árliga, er hetta prógv um, at forni eru ófjárhóskandi og ikki kunnu nýtast til langfarafiskiskap. Hereftir má tað vera soleiðis, at vit einans nýta stór og tíðarhóskandi fiskifor til langfarafiskiskapin, men tá verður neyðugt, at vit eiga hóskandi øki at veida á. Sáttmálin má sigast upp. Síðan verða vit at skipa okkara markviðurskipti, soleiðis sum vit, aftan á víndaligar kanningar halda vera okkara fiskimonnum eins og fólki og landi sum heild at besta gagni.

Jóhan Simonsen (tj) segði í jomfruroðu síni, at hann sum útróðrarmaður kravdi sáttmálan uppsagdan. — Hann visti á, hvussu grunnarnir bert eftir stuttari tíð vórðu oyddir av trolarunum. Fiskurin kemur ikki inn at landi, tá ið trolararnir fara við honum á vegnum inn. Vit høvdu einki at óttast Bretar, um teir møgulega vildu hevna seg. Hesin óttin var veruliga ógrundaður, tí hann kundi sum dæmi nevna, at at Viðareid varð hýsa keypt til saltingar til sama prís sum til ísingar. Einki mátti forða okkum fyri at siga upp sáttmálan, og vit fingi høvi til at seta nýtt mark eftir egnum tykki og samsvarendi fólksins og landsins torv.

J. P. Davidsen (jv.) vísti á, hví hann hevði atkvøtt fyri landsstýrisuppskotið. Uppskot javnaðarmanna var fallið. Tað var kortini ein fávur at vinna við landsstýrisuppskotið, og hann var av teirri áskoðan, at vit áttu at

taka tað, ið var at vinna í lotuni. Vildi verið ovurfegin at sagt upp, um vit høvdu nakra vissu fyri, at hetta kom at vera fyrimunur. Mælti til, at málið varð gjølla kannað, og at vit aftaná hesar kanningar tóku ta stöðu, ið á einhvønn hátt kom at verða okkum mest at gagni.

Frederik Hansen (tj.) tók undir við tí, ið partamenn hansara høvdu sagt, og kravdi sáttmálan uppsagdan. Eisini vildi hann taka undir við Øregaard og krevja landsstýrið frá, um teir ikki vildu ganga fólkinum á móti í hesum kravi.

J. H. Danbjørg (jv.) tók undir við tí, ið partamenn hansara høvdu sagt. Mælti til góða og sakliga viðgerð og síðan at taka ta stöðu, ið vit frá víndaligum sjónarmiðum komu at vera best nøgdir við.

Hákon Djurhuus var einasti landsstýrismaður, ið var á fundi. Løgmaður var farin til Suðuroyar at halda føðingardag. Hákon varði stöðu landsstýrisins, og segði stýrið at hava gjørt sum best eftir teimum fyriliggjandi umstøðum. Eisini Rikard Long varði stöðu landsstýrisins og segði, at menn nú vóru í ferð við at gera millumlandauppskot um friðan av gýtingargrunnum.

Tað kom at verða heldur drúgvur orðadráttur millum H. Djurhuus og Erl. Patursson. Í hesum orðadrátti tók H. v. Hogadalsá orðið einar tvær ferðir.



Lands-handilin

Um heystið 1939 varð Lands-handilin stovnaður fyri at tryggja landsins fábúgar við neyðsnyjarvørum, meðan kriggið leikaði á. Tað at Lands-handilin varð stovnaður, var ikki bert gott við tað at hann tryggjaði landsins fábúgar móti voruneyð (hungri), men eisini fekk fólk við vorunum nóg biligari enn gjøgnum heilsolummenn. Men so skjótt kriggið var avhæsað, legði heilsolummennir skriv inn á ting, har teir bóðu tingið um at avtaka einkarrættin hjá Lands-handlinum — og hetta varð teimum til síðst eftirlíkað av kapitalistiska umboðnum á tingi — fólksflokks-sambandinum. Hvat skaða tað hevur fort við sær at avtaka Lands-handilin, man Føroya fólk longu hava merkt sviðan av.

Framman undan lögtingsvalinum segði lögmaður, at tað visti seg longu nú, at møguleiki fyri at kunna keypa biligari vorur, enn gjøgnum Lands-handilin; men Dam, sum er ein gløggur, vitigur og framsýgður maður lædi spottisliga at slíku orðaskvaldri. Men tað visir seg tvorturímóti, at nú Lands-handilin er avtikin, eru tær vorurnar, sum hava verið undir Lands-handlinum dyrkaðar, og møguleiki fyri at tær koma at dyrka enn meira.

Nú má sviða sum svollur, tí tey, sum hava verið við at seta teir kapitalistisku umboðsmenninar inn á ting, mega nú fola sviðan av gerðum sínum — teimum smáu sum teimum stóru. Men tíverri liðir tann óskyldigi í nógvum fómur fyri tann skyldiga. Mangur er hann, sum longu nú á áðanar, at betri var at Lands-handilin ongantíð varð avtikin — og nettup av onkrum sambandsveljara.

Løgmaður royndi at villeiða veljararnar við at siga, at um Lands-handilin varð avtikin og heilsolummennir

sluppu framat aftur, vildi kappingin verða stórri, og soleiðis møguleiki fyri at fáa biligari vorur. Men nú kundi verið áhugavert at spurt Løgmannin, hvar ein skal venda sær fyri at fáa hesar biligu vorurnar frá?

Neyðars veljarafjöld, sum ferð eftir ferð letur seg blinda av landsins afturhalði

D. J. Sørensen.

Fáa útróðrarmenn heima ongan stuðul

Tað visir seg, at vera eitt gleðiligt tíðartekin, at útgerðarmenn fara at skilja fiskimannsins umstøður, og vísa teimum vilja til livilig kor. Tað er eisini í seinasta tíma fyri útgerðarmenn at áðanar tær ringu umstøður, ið fiskimenn arbeidda undir, men smálígt verður hjá útgerðarmonnum, tá øll tann besta og sterkasta kraftin av fiskimonnum er farin umborð á útlendsk fiskifor.

Eg og mangur heimafiskimaður við mær spyr í hesum døgum, um tað veruliga er ætlanin hjá teimum ráðandi at sleppa fiskimannin, ið fiskar við báti heima, upp á fjall? og onga príshækkan lata teir fáa?

Dimmalætting nr. 9 skriver um sildafiskimenn og heldur soleiðis fram:

»Medens alle andre Fiskere, herunder Baadfiskere som hidtil har oppebaaret Mindstelen (Baadfiskere ved Grønland) tilsikres Mindstelen af 650 kr. maanedlig.»

Tað er bert at gleðast yvir, at hesir Grønlandfiskimenn kunnu fáa vissu fyri hesum 650 kr. um mánaðin heila árið, og skriver blaðið víðari um minstapris; men tann, ið lesur nevndu grein í Dimmalætting, fær ikki fátan av, at hesin minstiprísir umfatir okkum, ið heima rógva út.

Tað eru nógvir, ið rógva út heima í Føroyum, og eru av ymiskum umstøðum noyðdir at vera her heima, ofta er lítill fiskur at fáa, serliga við smáum forum (installeringum) og nógvar eru teir menn, ið hava búðpláss soleiðis, at vit eru foddir og vaksnir til at vera her, vit hava bygt okkara heim her úti á bygd, og her hava vit fingið okkara kærur at stríðast fyri til matna og klædna.

Vit selja, tann fisk, vit fá í handilin, til handilsmannin, og er tann prísir, vit fáa, ofta vánaligur, men fyri at fáa pening at keypa fyri, mugu vit gera fiskin til pening skjótast gjørligt og taka við tí prisi, handilsmaðurin gevur okkum. Menn úti á byggunum eru ringast staddir í so máta, tí prísir in keypstaðnum er ofta eini 5—6 oyru meiri fyri kilo.

Øllum tykkum, ið hava vald her á landi at gera, má tað standa greitt, at heimamaðurin treingir so væl sum nakar til ein hóskandi minstapris fyri teir toskamurtarnar, ið hann er maður at fáa latið í handilin í Føroyum. Eina minstu lön ber nokk illa til at lata heimamannin fáa, men ein minstapris kundu vit eina væl fáa og aðrir. Tað verður forvitnisligt at spyrja, hvussu langt hessin prísir røkkur, og um vit koma upp í part. Allir menn við vanligum skili, duga at fata, hvussu smá ið kor heimafiskimannsins eru, og vit rópa tí í hesi stund til tykkum, ið valda og gjalda: Gloymdið ongan fiskimann, hvørki uttanfyri Føroyar, ella heima í Føroyum.

Heimafiskimaður.